

**วัฒนธรรมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตุ้ ตำบลคันธารราษฎร์
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม**

Reading Culture in Produce Organic Vegetables Group at Don Du Village,
Kanthararat Sub-district, Katharawichai District, Mahasarakham Province

จันทนา เวชโอสถศักดิ์¹

Chanthana Wech-o-sotsakda

¹ Ph.D., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
E-mail:chanthana.w@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพวัฒนธรรมการอ่าน และแนวทางการส่งเสริมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นสมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนดู่ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 21 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผลการศึกษา พบว่า สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษส่วนใหญ่ชอบอ่านหนังสือในเวลาก่อนนอนหรือหลังจากที่เสร็จสิ้นภารกิจประจำวัน ความถี่ในการอ่านประมาณ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ และใช้เวลาในการอ่าน ประมาณ ครั้งละ 15-30 นาที ทรัพยากรสารสนเทศที่อ่านส่วนใหญ่ ได้แก่ หนังสือ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ที่สามารถหาได้ในชุมชน โดยการยืมจากเพื่อนบ้าน วัด ร้านเสริมสวย และห้องสมุดโรงเรียน เนื้อหาที่ชอบอ่านเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำอาหาร การดูแลสุขภาพ ครอบครัว สุขภาพ ธรรมชาติ นวนิยาย การ์ตูน หนังสือทำนายฝัน แฟชั่น และบันเทิง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านของสมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ ได้แก่ การดูแลสุขภาพของคนในครอบครัว การปรุงอาหาร การผ่อนคลายความเครียด งานวิจัยนี้ทำให้ทราบแนวทางในการส่งเสริมการอ่าน ซึ่งควรมีการกำหนดเป็นนโยบายอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การสร้างความสนใจในการอ่าน การปรับทัศนคติ การจัดแหล่งการเรียนรู้และสื่อการอ่านที่หลากหลาย

Abstract

This research is qualitative research. The objective is to study the culture of reading and guidelines to promote the reading of organic vegetables group at Don Du Village, Khanthararat Sub-District, Katarawichai District, Mahasarakham province. The data collection was from interview method, with a sample size 21 people, using a structured questionnaire. The results showed that the reading time of organic vegetable group was at bedtime after completion of the mission of the day. The frequency of reading was about 2-3 times per week and span of reading time was approximately 15-30 minutes at a time. The reading materials mostly used books, newspapers and magazines borrowed from places like neighbors, village school and salon or beauty shop. They like to read more about cooking, family health care, fashion news, novels, comic books and entertainment. The reading about agricultural productivity is not their priority. However, when they face some problems they try to find information. Hence the study found that the reading promotion at the time of the problem solution looks more effective and long lasting. The guideline promote reading should meet their needs, require reading policy, and various reading materials.

คำสำคัญ: การอ่าน วัฒนธรรมการอ่าน กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม

Keyword: Reading, Reading culture, Produce Organic Vegetables Group, Mahasarakham Province

บทนำ

วัฒนธรรมการอ่าน หมายถึง พฤติกรรมการอ่านอย่างต่อเนื่องเป็นนิสัยของบุคคลในวิถีการดำเนินชีวิต โดยเห็นคุณค่าและประโยชน์จากการอ่าน ซึ่งนอกเหนือจากการหาความรู้แล้ว ยังใช้ประโยชน์เพื่อการทำงาน พักผ่อนหย่อนใจ และให้ความบันเทิง รวมทั้งสามารถถ่ายทอดและสนับสนุนผู้อื่นอ่านหนังสือด้วย (อรศรี งามวิทยาพงศ์. ม.ป.ป.: ออนไลน์: Johnson.

n.d.: Online; Shen. 2012: Online) ดังนั้น การอ่านจึงเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝัง อาศัยการฝึกฝนด้วยตนเอง ต้องได้รับการแนะนำสั่งสอน มีตัวแบบในการอ่าน มีหนังสือที่ถูกต้อง มีบรรยากาศที่ส่งเสริมและมีโอกาสได้อ่านเพราะการอ่านเป็นพื้นฐานของการสร้างคน ซึ่งคนคือพื้นฐานของการสร้างชาติ ทั้งนี้กระบวนการสร้างนิสัย “รักการอ่าน” ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น พ่อแม่ ครู โรงเรียน บุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น การอ่านหนังสือเป็นกิจกรรมที่ได้รับการยืนยันว่าเป็นโอกาสที่ผู้อ่านจะได้สร้างสรรค์จินตนาการ พลังความคิดและสติปัญญามาก เพราะการอ่านเป็นสิ่งจำเป็นในวิถีชีวิตที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ใฝ่เรียน อันเป็นพื้นฐานของการปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังนั้นปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้คือการอ่าน คนที่อ่านมากเรียนรู้มากก็จะสามารถปรับตัวให้ทันยุคสมัยได้ตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 27) อีกทั้งการอ่านเป็นประโยชน์ต่อทุกเพศทุกวัย ทุกอาชีพ โดยวัตถุประสงค์ของการอ่านแต่ละคนก็แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการศึกษา ความสนใจและความต้องการอันเป็นพื้นฐาน เช่น อ่านเพื่อปรับปรุงอาชีพ อ่านเพื่อความอยากรู้อยากเห็น อ่านเพื่อการศึกษาค้นคว้าและวิจัย อ่านเพื่อปรับบุคลิกภาพ เป็นต้น การอ่านจึงถือว่าเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง และปลูกฝังให้ประชาชนเป็นผู้มีนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้ตลอดชีวิต หากประชาชนไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ก็จะส่งผลเสียหายต่อประเทศชาติต่อไป ดังที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “หากจะปรับให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งปัญญา จำเป็นต้องเร่งสร้างวัฒนธรรมการอ่านให้เป็นวัฒนธรรมของชาติ และทำให้เกิดทั่วแผ่นดิน” นอกจากนั้นแล้ว พจนาน อภิลิทธิ เวชชาชีวะ อดีตนายกรัฐมนตรียังได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการอ่านว่า “ต้องส่งเสริมการรักการอ่านที่ไม่ใช่เพียงการอ่านออกเขียนได้ แต่เป็นการเล่านิทาน อ่านหนังสือให้เด็กฟังตั้งแต่เด็กยังเล็ก ๆ รวมถึงต้องมีศูนย์เด็กเล็กที่มีคุณภาพ ทั้งในเมืองและชนบทอย่างทั่วถึง” ประกอบกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ปี พ.ศ. 2552-2561 เป็นวาระแห่งชาติของการอ่าน และยังได้กำหนดให้ทุกวันที่ 2 เมษายน เป็นวันรักการอ่าน การพัฒนาคนให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านและเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องนั้นเป็นการสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต เพราะการอ่านสามารถที่จะช่วยให้คนเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ รักการอ่าน รักการเขียน รักการค้นคว้า (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545: 40) การปลูกฝังนิสัยให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านนั้น จำเป็นต้องสร้างนิสัยโดยใช้ความพยายามเพียงเล็กน้อยและมีปฏิบัติเป็นประจำ ทั้งนี้ ต้องมีบุคคลที่มีส่วนสำคัญที่จะผลักดันในการช่วยสร้างรากฐานให้มั่นคงได้ คือ ครอบครัว ครู อาจารย์ ผู้บริหารการศึกษา หน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่ต้องร่วมมือกัน (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2542: 60-69)

ชุมชนบ้านดอนดู่ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นหมู่บ้านขนาดกลางที่ประกอบด้วยครัวเรือนทั้งหมด 115 ครัวเรือน มีอาชีพหลัก คือ การทำนา และทำสวน ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษามัธยมศึกษาหรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หากพิจารณาถึงสถานศึกษาที่จะส่งเสริมการอ่านได้นั้นมีเพียง 1 แห่ง คือโรงเรียนบ้านดอนดู่ ซึ่งเป็นสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา ที่เน้นให้การศึกษาแบบในระบบ ไม่สามารถเป็นแหล่งการศึกษาตามอัธยาศัยได้ อีกทั้งจากการให้บริการชุมชนของสาขาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภายใต้โครงการส่งเสริมการรักการอ่านบ้านดอนดู่ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้มีการสำรวจและพบว่า กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษพยายามที่จะลด ละเลิกการใช้สารเคมี โดยตระหนักถึงผลเสียของการใช้สารเคมี ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลว่า “ที่บ้านใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชมานาน แล้วพอที่ไปทำสวนเป็นประจำเกิดอาการหน้ามืดลึ้มในแปลงผัก เมื่อหมดตรวจร่างกายและพบว่ามีสารเคมีในเลือดสูงมาก” กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษของบ้านดอนดู่จึงต้องการศึกษาหาความรู้และใช้ประโยชน์จากการอ่านเพื่อเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ ด้วยตนเอง โดยพยายามลดการพึ่งพาบุคคลภายนอกชุมชนให้มากที่สุด และต้องการให้มีการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพราะเห็นว่าการอ่านมีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ฉันทนา เวชโอสถศักดิ์ดา. 2553: 65, 85)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนดู่ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นการหาแนวทางส่งเสริมให้กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษได้เรียนรู้และศึกษาหา

ความรู้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และรู้จักอ่านหนังสือให้มากขึ้น เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป อีกทั้งเป็นการสอดคล้องกับนโยบายของชาติที่ประกาศให้ประเทศไทยเป็นวาระแห่งชาติของการอ่าน

ปัญหาการวิจัย

สภาพวัฒนธรรมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตู ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามเป็นอย่างไร และจะมีแนวทางในการส่งเสริมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตูได้อย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพวัฒนธรรมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านดอนตู ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านดอนตู ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบเชิงคุณภาพ พื้นที่ศึกษา คือ บ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ขอบเขตระยะเวลาของการศึกษา คือ ปีงบประมาณ 2556 ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มประชากร คือ สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตู ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 21 คน ทุกคนเป็นคนในชุมชนบ้านดอนตูที่อาศัยในชุมชนมากกว่า 10 ปี มีความสามารถที่อ่านออกและเขียนได้ และทุกคนลงทะเบียนเป็นนักศึกษาของการศึกษานอกโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คัดเลือกกลุ่มประชากรทั้งหมด 21 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และแบบสังเกตพฤติกรรมกรการอ่าน ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย รวมทั้งได้แนวทางจากงานวิจัยของอรศรี งามวิทยาพงศ์ กนิษฐา ปวีกะโยธิน และกนกวรรณ แซ่จั้ง (2554) และโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านของสำนักงานส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยนำทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพวัฒนธรรมการอ่าน ซึ่งประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้ คือ

- 2.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล
- 2.2 ทรัพยากรสารสนเทศที่ใช้ในการอ่าน
- 2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน
- 2.4 นิสัยรักการอ่าน
- 2.5 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

แบบสัมภาษณ์ดังกล่าว ได้ให้อาจารย์ในสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้ช่วยตรวจสอบเนื้อหาว่าครอบคลุมเนื้อหาและตรงกับขอบเขตการศึกษาและวัตถุประสงค์ในการวิจัยทั้งหมด จำนวน 3 ท่าน จากนั้นผู้วิจัยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มสมาชิกปลูกผักปลอดสารพิษบ้านผืด หมู่ 10 ตำบลหนองบัว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของถ้อยคำและภาษา และนำผลทดลองไปปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้สามารถสื่อสารกับชาวบ้านได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น แกะไขคำว่า “ทรัพยากรสารสนเทศ” เป็น “ประเภทสิ่งพิมพ์ที่อ่าน” เป็นต้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การทำวิจัยแก่กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย คือ สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตู จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเคยร่วมงานวิจัยกับผู้วิจัยมาก่อน การชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจการทำงานของผู้วิจัยและอำนวยความสะดวกในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัย อีกทั้งเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้คุ้นเคยกับผู้วิจัยมากขึ้น และรู้สึกไม่อึดอัดใจในการให้ข้อมูลเหมือนกับผู้วิจัยเป็นเสมือนคนในชุมชน

3.2 ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ตั้งแต่วันที่ 4 สิงหาคม 2556-4 ตุลาคม 2556 โดยนัดหมายกลุ่มตัวอย่างล่วงหน้าและสัมภาษณ์ที่บ้านของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่รู้สึกอึดอัดในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกควบคู่กับการบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์แต่ละคน ระยะเวลาในการสัมภาษณ์คนละ 1-1.30 ชั่วโมง

3.3 สังเกตการณ์พฤติกรรมการอ่านของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยสังเกตการณ์ด้วยตนเอง ในระหว่างช่วงเวลา 17.00-19.00 น. ทั้งการอ่านภายในบ้านและการอ่านในการร่วมกิจกรรมของชุมชน

3.4 ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้ร่วมการสนทนา ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 21 คน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนา ซึ่งในการสนทนามีการกำหนดประเด็นปัญหาการอ่าน และหัวข้อสรุปที่เป็นแนวทางในการส่งเสริมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตู

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด ผู้วิจัยนำมาตรวจสอบความถูกต้อง โดยพิจารณาเชิงเปรียบเทียบจากความสอดคล้องของแหล่งข้อมูลประเภทเดียวกัน เช่น บุคคลกับบุคคล เอกสารกับเอกสาร เป็นต้น และความสอดคล้องของแหล่งข้อมูลต่างประเภทกัน เช่น ข้อมูลบุคคลกับข้อมูลจากเอกสาร หรือจากบริบท เป็นต้น รวมทั้งใช้หลักการพิจารณาความสมเหตุสมผลทางตรรกะ กรณีข้อมูลมีความขัดแย้งก็ตรวจสอบข้อมูลนั้นกับแหล่งข้อมูลอื่น เช่น ตำรา หนังสือ เอกสารต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้ผลการศึกษามาจากข้อมูลที่มีความเชื่อถือมากที่สุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการประมวลผลข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกต และการสนทนากลุ่มมาจัดกลุ่มข้อมูลโดยแบ่งกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ 5 ประเด็น เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามความมุ่งหมายของการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ เป็นสมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตู ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 21 คน เป็นเพศชาย 1 คน และหญิง 20 คน มีอายุเฉลี่ย 36-45 ปี จำนวน 6 คน และ 45 ปีขึ้นไป จำนวน 15 คน ระดับการศึกษาทั้งหมด 21 คนต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีอาชีพทำนา 19 คน และประกอบอาชีพส่วนตัว 2 คน

2. สภาพวัฒนธรรมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านดอนตู ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบผลวิจัย คือ

2.1 สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตูส่วนใหญ่มักอ่านหนังสือในเวลาก่อนนอนหรือหลังจากที่เสร็จสิ้นภารกิจประจำวัน ความถี่ในการอ่าน 2- 3 ครั้งต่อสัปดาห์ และใช้เวลาในการอ่าน ครั้งละ 15-30 นาที

2.2 ทรัพยากรสารสนเทศที่ใช้ในการอ่านส่วนใหญ่ได้แก่ หนังสือ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ซึ่งสามารถหาได้ในชุมชน โดยการยืมจากเพื่อนบ้าน วัด ร้านเสริมสวย และห้องสมุดโรงเรียน เนื้อหาที่อ่านส่วนใหญ่ ได้แก่ การทำอาหาร การดูแลครอบครัว สุขภาพ ธรรมะ นวนิยาย การ์ตูน หนังสือทำนายฝัน แฟชั่น และบันเทิง

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตู พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่อ่านเพื่อนำความรู้

มาใช้ในการดูแลสุขภาพของคนในครอบครัว การปรุงอาหาร การใช้ธรรมชาติเพื่อผ่อนคลายความเครียดสร้างความสว่างทางจิต และเกิดความสุขจากการเจริญธรรม และการดูอ่านหนังสือบันเทิงเริงรมย์เกี่ยวกับดาราศาสตร์และนักวิจัยที่ตนเองสนใจ

นิสัยรักการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนคู่นั้น พบว่า 1) สถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน มีส่วนทำให้เกิดนิสัยรักการอ่าน เช่น พ่อและแม่ต้องสอนการบ้านให้ลูก ๆ และหากลูก ๆ ยืมหนังสือจากโรงเรียนก็จะอ่านกับลูก และมีการยืมหนังสือจากวัดไปอ่าน 2) ปัจจัยภายในบุคคล นั่นคือ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ให้ความเห็นว่าตนเองต้องเรียนรู้ มีความคิดเห็นว่าการอ่านมีคุณค่า มีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านเพราะจะช่วยให้ทันข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน การอ่านทำให้วุฒิภาวะที่สูงขึ้นและส่งเสริมสติปัญญา เช่น ผู้ที่ชอบอ่านหนังสือธรรมะเพราะทำให้จิตใจสบายและรู้จักสงบสติอารมณ์ เป็นต้น อีกทั้งอาชีพและหน้าที่การงานต้องทำให้ศึกษาหาความรู้ก็ต้องอ่านเพราะจะได้นำมาใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อที่จะส่งเสริมในวิชาชีพตนเอง 3) ปัจจัยภายนอกของบุคคล ประกอบด้วย บริบทสังคมโดยทั่วไป สังคมเพื่อน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่าน เช่น ยืมหนังสือจากเพื่อนบ้านมาอ่าน เป็นต้น

3. แนวทางในการส่งเสริมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ ควรจะต้องมีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย สร้างความสนใจในการอ่าน ปรับทัศนคติ จัดแหล่งการเรียนรู้และถือการอ่านที่หลากหลาย กิจกรรมที่จัดในชุมชนต้องมีการสอดแทรกการอ่านร่วมด้วย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพวัฒนธรรมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษนั้นสามารถกล่าวได้ว่ากลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษมีวัฒนธรรมการอ่านคือ มีพฤติกรรมการอ่านอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงถือการอ่าน เพราะเนื่องจากว่าในชุมชนไม่มีแหล่งสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุดสาธารณะหรือที่อ่านหนังสือของหมู่บ้าน และหากพิจารณาถึงพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างจะเห็นว่าได้มองเห็นคุณค่าของการอ่าน และประโยชน์ของการอ่าน และมีการสนับสนุนให้คนภายในครัวเรือนให้อ่าน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือเรียน หรือสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ฉากที่ติดมากับลิ้นค้ำ การอ่านในสิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวคิดว่าการอ่านนำมาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตให้มีความสุข และมีจุดมุ่งหมายในการนำมาใช้ประโยชน์ได้ จากการสัมภาษณ์บางกรณีต้องการอ่านเพื่อที่จะนำไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน แสดงให้เห็นว่าเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารให้ทันกับสภาพพลวัตของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

สรุปได้ว่ากลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษใช้เวลาในการอ่านหนังสือเมื่อมีเวลว่าง เพื่อการดูแลสุขภาพ ช่วยลูกทำการบ้าน เพราะจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจะเน้นการอ่านเพื่อดูแลสุขภาพทั้งกายและใจของคนในครอบครัว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กำลังจะก้าวเข้าสู่ผู้สูงอายุ ทำให้มีแนวคิดที่จะดูแลรักษาตนเองเพื่อที่จะรักษาสมดุลให้กับชีวิตที่อ่านหนังสือธรรมะ ขณะเดียวกันก็มีวัตถุประสงค์การอ่านเพื่อการผ่อนคลาย เพื่อความบันเทิง เพราะอาจจะมีเครียดจากการทำงานที่ยุ้งยาก ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของสุชาติ ชุมดวง (2553) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนดาราวิทยาลัจังหวัดเชียงใหม่ พบว่านักเรียนชอบอ่านจากอินเทอร์เน็ตมากกว่าหนังสือ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาแตกต่างกัน มีอาชีพที่แตกต่างกัน และพื้นที่การศึกษาแตกต่างกัน

ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนคู่นี้ มีดังนี้

1. บทบาทของความเป็นพ่อและแม่ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ทำให้มีแนวคิดในการดูแลคนในครอบครัว เพราะถือว่าเป็นหน้าที่หลักของผู้หญิงที่ต้องทำงานบ้าน ดูแลสามี ลูกหลานในบ้านให้อยู่ดีกินดีมีความสุข จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการอ่านของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำความรู้ที่ได้นั้น มาทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และจากการให้สัมภาษณ์ยังสามารถชี้ให้เห็นว่าบทบาทหน้าที่ความเป็นพ่อแม่ทำให้เกิดการอ่านนั้นคือ ได้พาออกไปหาหมอ เพราะสาเหตุจากท้องร่วงเป็นประจำ เมื่อพบหมอแล้วหมอบอกว่าให้ลูกกินอาหารอะไรบ้าง ตอบหมอบอกว่าให้กินทุกอย่างที่ครอบครัวกินกัน แต่เมื่อหมอบอกว่าแล้วให้ลูกกินนมกล่องหรือไม่ ทำให้นึกได้ว่า ใช่ หมอบอกว่าได้ดูที่กล่องนมหรือไม่ว่านมหมดอายุ ทำให้ถามหมอบอกกลับไปว่ามันมีบอกที่ตรงไหน หมอบอกว่าได้อธิบายให้ฟังและเอากล่องนมมาชี้ให้ดูว่าต้องดูที่ข้างกล่อง จากนั้น

ผู้ให้สัมภาษณ์คนนี้จึงต้องอ่านบรรจุภัณฑ์ของสินค้าทุกประเภท

2. การเป็นแบบอย่างที่ดีในครอบครัว ด้วยบทบาทหน้าที่ที่จะปกป้องรักษา ดูแลสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะลูกหลาน ฉะนั้น การที่กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตูต้องทำหน้าที่ความเป็นพ่อแม่ให้กับลูก และต้องการให้ลูกหลานเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ดังเช่นกลุ่มตัวอย่างที่กล่าวว่าตัวเองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกในทุก ๆ เรื่อง และอีกอย่างคือการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครอบครัว พ่อแม่จึงต้องนำพาให้ลูกเกิดการเรียนรู้ ซึ่งอย่างน้อยการเรียนการสอนในครัวเรือนนั้นก็คือการอ่าน เช่น การอ่านนิทานให้ลูกฟังก่อนนอน เป็นต้น ฉะนั้นหากวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์นั้นแล้วจะเห็นได้ว่ากลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตูมีความเชื่อว่าการอ่านเป็นสิ่งที่ปลูกฝังได้และพัฒนาได้

3. ความต้องการเพิ่มพูนความรู้ จะเห็นได้ว่ากลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตูมีความตื่นตัวที่จะหาความรู้ให้กับตนเองทั้งที่ในชุมชนไม่มีแหล่งสารสนเทศสำหรับให้ศึกษาหาความรู้ แต่จากการที่มีบุคคลภายนอกเข้าไปจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนทำให้เกิดความต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม อีกทั้งการหาความรู้นั้น ไม่ใช่แต่เฉพาะกับการเข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น แต่ได้นำสิ่งที่ไม่รู้มาปรึกษาหารือกับคนภายในครอบครัว และหาความรู้เพิ่มเติม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นสถานการศึกษาแห่งแรกของคน

4. ความต้องการความบันเทิงและผ่อนคลาย เนื่องจากคนที่ต้องทำงานมาตลอดทั้งวัน อาจพบปัญหาและความยุ่งยากในการทำงานเกิดภาวะตึงเครียด จึงต้องการที่จะผ่อนคลาย และสร้างจินตนาการจากการได้อ่านหนังสือ หรือดูโทรทัศน์ เพื่อลดความเครียดของตนเอง ดังจะเห็นได้จากการที่กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตู มีการอ่านหนังสือธรรมะเพื่อให้ความสงบกับตนเอง เกิดความสบายใจและเกิดการผ่อนคลาย

ปัจจัยทั้ง 4 ข้อที่กล่าวมานั้น สอดคล้องกับการศึกษาของอรศรี งานวิทยาพงศ์ (ม.ป.ป.) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยส่งเสริมคนไทยให้มีวัฒนธรรมการอ่าน พบว่า การที่จะนำพาคนไปสู่วัฒนธรรมการอ่านนั้น ต้องมีการพิจารณาเรื่องบริบทของชุมชน โดยเฉพาะเรื่องของคนภายในครอบครัว และความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งต้องเรียนรู้และเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน วัฒนธรรมของชุมชน และเทคนิคการทำงานกับชุมชนถึงแม้ว่ากลุ่มเป้าหมายจะมีความต้องการอ่านในสิ่งที่ตนเองสนใจและใกล้ตัวแล้ว แต่ปัจจัยที่ขาดไม่ได้อีกประเด็นหนึ่งก็คือเรื่องที่ต้องมีการคลายเครียดและพักผ่อนหย่อนใจ

วัฒนธรรมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ สามารถอธิบายได้ว่าต้องเริ่มที่ 1) ครอบครัวเป็นแบบอย่างให้กับลูกหลาน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าลูกๆ มักจะสอบถามการทำที่บ้านกับพ่อแม่ ดังนั้น ครอบครัวจึงจำเป็นที่จะเป็นแบบอย่างให้กับลูกหลานในครอบครัว ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะการอ่านจะสร้างได้นั้นจะถูกกระตุ้นแบบไม่ตั้งใจ ไม่ใช่การบังคับ ทำให้เกิดบรรยากาศที่ผ่อนคลาย 2) โรงเรียน จากการที่นักเรียนมีการยืมหนังสือจากโรงเรียนมาที่บ้าน และเกิดการเรียนรู้ หรือผู้ปกครองอ่านหนังสือให้ลูกหลานฟัง เป็นต้น โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีกระบวนการเรียนการสอนผ่านระบบที่กำหนดด้วยหลักสูตร ดังนั้นการอ่านก็ใช้เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกว่าจะบังคับให้อ่าน แต่ต้องมีการสอดแทรกไปกับกิจกรรมในการเรียนการสอน 3) วัด เป็นสถาบันที่คนในชุมชนให้ความเคารพ เชื่อถือ และเป็นแหล่งที่ช่วยในการขัดเกลาจิตใจของคนในชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับความเป็นมาของการศึกษาในประเทศไทย พบว่า วัดในสมัยเก่าก็คือโรงเรียนแห่งแรกของผู้ชายที่เข้าไปบวชเรียนหาวิชาความรู้ แม้แต่คนในชุมชนก็ใช้วัดเป็นสถานที่เพื่อไปทำกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการอ่าน จึงควรต้องสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมทางด้านศาสนา 4) หน่วยงานราชการท้องถิ่น เป็นหน่วยงานราชการที่มีบทบาทในการช่วยส่งเสริมการศึกษาภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย หรือแม่ฮ่องสอนก็การบริการส่วนตำบลก็น่าจะมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน ที่ต้องมีบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดการอ่านมากในชุมชน เพราะถือว่าเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดประชาชน โดยบทบาทหน้าที่แล้วต้องให้บริการเชิงรุก และสร้างศูนย์เรียนรู้ ห้องสมุด สถานที่อ่านหนังสือในชุมชน จัดหาสื่อที่ใช้ในการอ่านให้พอเพียงและตรงกับความต้องการของชุมชน สร้างบรรยากาศที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อใช้เป็นแหล่งให้ประชาชนได้เข้าไปอ่าน ศึกษา

หาความรู้ ตลอดทั้งกิจกรรมการอ่านให้กับชุมชนและตรงกับสิ่งที่ชุมชนต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานของออร์ดี กามวิทยาพงศ์ กนิษฐา ปวีณะโยธิน และกนกวรรณ แซ่จั้ง (2554) ที่พบว่า สถาบันต่าง ๆ มีส่วนในการส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านของชุมชน โดยเฉพาะเริ่มจากครอบครัว โรงเรียน วัด และหน่วยงานราชการในท้องถิ่น ต้องมีการร่วมมือในการส่งเสริมและกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานเพื่อที่จะสร้างวัฒนธรรมการอ่านทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการอ่านควรต้องมีการจัดอย่างต่อเนื่อง และควรต้องมีการจัดการส่งเสริมการอ่านสอดแทรกกับกิจกรรมอื่น ๆ

ปัจจัยภายในบุคคลเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัฒนธรรมการอ่าน หากบุคคลมีความใฝ่เรียนรู้ เห็นคุณค่าในการอ่าน มีทัศนคติต่อการอ่าน วุฒิภาวะ อาชีพการงาน ฐานะความเป็นอยู่ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นการเอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมการอ่านในภาวะปัจจุบันนี้สังคมเปลี่ยนไปโดยเฉพาะการเรียนรู้นั้น สามารถทำได้หลายช่องทาง ไม่เฉพาะแต่ในสื่อตีพิมพ์เท่านั้น จากปัจจัยภายในบุคคลและสภาวะปัจจุบันดังกล่าวแล้ว จึงทำให้คนในสังคมเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมแบบเดิมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการนำไปสู่การอ่าน เพราะสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นสังคมที่ต้องอาศัยความรู้มาวัดกัน ดังนั้น การพัฒนาคนจึงจำเป็นที่จะต้องให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งการอ่านก็เป็นอีกทางหนึ่งที่สามารถช่วยให้คนเกิดการพัฒนา เพราะการอ่านช่วยให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ จากหนังสือนั้นได้มาก การอ่านจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้คนเกิดการพัฒนาทั้งด้านจิตใจ และสติปัญญา

ปัจจัยภายนอกที่เป็นแรงเสริมทำให้เกิดวัฒนธรรมการอ่าน ที่สำคัญคือนโยบายการส่งเสริมการอ่านของภาครัฐ ต้องชัดเจน สามารถปฏิบัติได้จริง และต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพราะวัฒนธรรมการอ่านจะเกิดได้นั้น นโยบายของรัฐต้องจริงจัง ทั้งด้าน งบประมาณ กระบวนการทำงาน และผู้ปฏิบัติงาน เป็นต้น ดังจะเห็นได้ว่ากลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนตู ต้องการอ่าน แต่มีปัญหาคือไม่มีสถานที่ ไม่มีทรัพยากรสารสนเทศให้อ่าน ขาดกิจกรรมในการส่งเสริมการอ่านของคนในชุมชน

ส่วนแนวทางการส่งเสริมการอ่านของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษนั้นพบว่าควรเริ่มต้น ดังนี้

1. มีการศึกษาความต้องการของชุมชนก่อน เพื่อที่จะให้ตรงกับสิ่งที่ชุมชนต้องการ และตรงกับธรรมชาติ บริบทของชุมชน ทั้งนี้เพราะหากการทำงานกับชุมชนศึกษาสิ่งที่เป็นปัญหา หรือความต้องการของชุมชนทำให้เกิดปัญหาว่าจะทำไม่สำเร็จ เพราะคนในชุมชนไม่เห็นความสำคัญ ซึ่งการอ่านก็เช่นเดียวกัน ควรที่จะต้องศึกษาถึงบริบทความเป็นมาของชุมชน เพื่อให้เห็นถึงระบบการศึกษา การศึกษาของคนในชุมชน (จันทนา เวชโอสถศักดา. 2553)
2. สร้างความเข้าใจกับชุมชนว่าจะทำอะไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบว่าจะจะได้เข้าร่วมโครงการ และเห็นประโยชน์ร่วมกันทั้งฝ่ายผู้บริการและผู้เข้าร่วมโครงการ
3. การจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมควรมีการสอดแทรกการอ่าน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้รู้สึกว่าได้ถูกบังคับในการอ่าน ซึ่งจะดีกว่าในการจัดกิจกรรมการอ่านแต่อย่างเดียว
4. ควรให้มีแหล่งสารสนเทศ สถานที่อ่านหนังสือ ที่สามารถเข้าไปใช้สื่อการอ่านได้อย่างสะดวก ใกล้ชุมชน ไม่เสียเวลาในการเดินทาง

สรุปว่าการจะให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนนั้น น่าจะให้หน่วยงานราชการในท้องถิ่น สร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดพลังในการส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย และองค์การบริหารส่วนตำบล ควรได้มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการอ่านของภาคประชาชนร่วมกัน ทั้งในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ห้องสมุด หรือสถานที่อ่านหนังสือให้กับชุมชน เพื่อใช้ในการสนับสนุนการศึกษาของภาคประชาชน

2. หน่วยงานของภาครัฐในท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานการศึกษาเอกชนโรงเรียน และโรงเรียนประจำตำบล ควรได้มีความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน ควรต้องคำนึงถึงชุมชน ความต้องการชุมชน และควรที่จะจัดการอ่านให้สอดคล้องเข้ากับกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ชุมชนสนใจและต้องการ โดยเฉพาะเน้นในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพของชุมชน ไม่ควรที่จะจัดแบบส่งหนังสือให้อ่านเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ฉันทนา เวชโอสถศักดิ์. (2553). **โครงการการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการผลิตพืชปลอดสารพิษของชุมชนบ้านดอนดู่ ต.คันธารราษฎร์ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม**. มหาสารคาม: สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ฉวีวรรณ คูหาภิณห์. (2542ก). **การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ราชภัฏบ้านสมเด็จ.
- _____. (2542ข). **เทคนิคการอ่าน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). **พระมิ่งขวัญ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุชาติ ชุมดวง. (2553). **พฤติกรรมการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนดาราวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่**. การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (สารสนเทศศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (ม.ป.ป.). **ปัจจัยส่งเสริมคนไทยให้มีวัฒนธรรมการอ่าน**. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2557, จาก http://knowledge.tkpark.or.th/tha/download/56/tk_papers
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. กนิษฐา ปวีณโยธิน: และ กนกวรรณ แซ่จั้ง. (2554). **รายงานการศึกษาปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน: การศึกษาแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน**. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2557, จาก <http://resource.thaihealth.or.th/library/academic/13058>
- Johnson, Willam A. (n.d.). **Reading Cultures and Education**. Retrieved January 10, 2014, from http://yalepress.yale.edu/excerpts/0300097816_1.pdf
- Shen, Koo Jin. (2012). **McClatchy-Tribune Business News**. Washington D.C.: Tribune Content Agency LLC.